

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera întâi)

21 februarie 2013(*)

„Asigurare de via?? – Impozit anual pe operațiunile de asigurare – Directiva 2002/83/CE – Articolul 1 alineatul (1) litera (g) și articolul 50 – Noțiunea «stat membru al angajamentului» – Întreprindere de asigurare stabilită în Țările de Jos – Asigurat care a încheiat un contract de asigurare în Țările de Jos și, după încheierea contractului, și-a transferat reședința obișnuită în Belgia – Libera prestare a serviciilor”

În cauza C-243/11,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de rechtbank van eerste aanleg te Brussel (Belgia), prin decizia din 6 mai 2011, primită de Curte la 20 mai 2011, în procedura

RVS Levensverzekeringen NV

împotriva

Belgische Staat,

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Tizzano, președinte de cameră, și domnii A. Borg Barthet, M. Ilešič, E. Levits (raportor) și J.-J. Kasel, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 14 iunie 2012,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru RVS Levensverzekeringen NV, de S. Lodewijckx și de A. Claes, advocaten;
- pentru guvernul belgian, de M. Jacobs și de J. C. Halleux, în calitate de agenți;
- pentru guvernul eston, de M. Linntam, în calitate de agent;
- pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;
- pentru Comisia Europeană, de N. Yerrell, precum și de K.-P. Wojcik și de F. Wilman, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 septembrie 2012,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 1 alineatul (1) litera (g) și a articolului 50 din Directiva 2002/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 noiembrie 2002 privind asigurarea de viață (JO L 345, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 192), precum și a articolelor 49 TFUE și 56 TFUE.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între RVS Levensverzekeringen NV (denumit în continuare „RVS”), pe de o parte, și Belgische Staat, pe de altă parte, cu privire la achitarea impozitului anual pe contractele de asigurare de viață.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Directiva 2002/83 a fost abrogată de la 1 noiembrie 2012 prin Directiva 2009/138/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind accesul la activitate și desfășurarea activității de asigurare și de reasigurare (Solvabilitate II) (JO L 335 p. 1). Litigiul principal rămâne însă guvernat de Directiva 2002/83.

4 Considerentul (3) al Directivei 2002/83 are următorul cuprins:

„Este necesar să se finalizeze realizarea pieței interne a asigurărilor directe de viață, atât din punctul de vedere al libertății de stabilire, cât și din punctul de vedere al libertății de a presta servicii în statele membre, pentru a facilita acoperirea de către întreprinderile de asigurare cu sediul social în Comunitate a angajamentelor luate în cadrul Comunității și pentru a permite asiguraților să aibă acces nu numai la întreprinderile stabilite în țările lor, ci și la întreprinderile care au sediul social în Comunitate și sunt stabilite în alte state membre.”

5 Considerentul (13) al directivei menționate prevede:

„Din motive practice, este de dorit să se definească prestarea de servicii luând în considerare atât locul de stabilire al asiguratorului, cât și locul în care urmează a fi acoperit angajamentul. În consecință, angajamentul trebuie de asemenea definit. [...]”

6 Considerentul (55) al Directivei 2002/83 prevede:

„Unele state membre nu supun tranzacțiile din asigurări niciunei forme de impozitări indirecte, în timp ce majoritatea aplică impozite speciale și alte forme de contribuție. Structurile și valoarea acestor impozite și contribuții variază considerabil între statele membre în care sunt aplicate. Este oportun să se prevină existența diferențelor care duc la denaturarea concurenței [a se citi «să se evite ca diferențele existente să conducă la denaturări ale concurenței»] în domeniul serviciilor de asigurare între statele membre. Sub rezerva unei armonizări ulterioare, aplicarea sistemelor de impozitare și a altor forme de contribuție prevăzute de statele membre în care sunt încheiate angajamentele ar putea remedia problema în cauză și statele membre trebuie să facă aranjamentele necesare pentru a asigura colectarea impozitelor și a contribuțiilor în cauză.”

7 Articolul 1 alineatul (1) din directiva menționată prevede:

„În sensul prezentei directive:

[...]

(d) «angajament» înseamnă un angajament reprezentat de unul din tipurile de asigurări sau operațiuni menționate în articolul 2;

[...]

(g) «statul membru al angajamentului» înseamnă statul membru în care asiguratul are domiciliul obișnuit sau, în cazul în care asiguratul este o persoană juridică, statul membru în care se află unitatea acestuia la care se referă contractul;

(h) «stat membru al prestării de servicii» înseamnă statul membru al angajamentului, în cazul în care angajamentul este acoperit de o întreprindere de asigurare sau de o sucursală situată într-un alt stat membru;

[...]"

8 Potrivit articolului 32 din aceeași directivă:

„(1) Legislația care se aplică contractelor privind activitățile menționate în prezenta directivă este legislația statului membru al angajamentului. Cu toate acestea, în cazul în care legislația statului în cauză permite, persoanele pot alege legislația unei alte țări.

(2) În cazul în care asiguratul este o persoană fizică având domiciliul obișnuit într-un stat membru, altul decât cel al cărui resortisant este, persoanele pot alege legislația statului membru de proveniență.

[...]"

9 Articolul 36 din Directiva 2002/83, intitulat „Informații pentru titulari”, prevede:

„(1) Înainte de încheierea contractului de asigurare, titularului i se comunică cel puțin informațiile enumerate în anexa III punctul A.

(2) Titularul poliței de asigurare este informat pe întreaga durată a contractului privind informațiile enumerate în anexa III punctul B.

[...]"

10 Articolul 41 din directiva menționată, intitulat „Libertatea de a presta servicii: notificarea prealabilă a statului membru de origine”, are următorul cuprins:

„Orice întreprindere de asigurare care intenționează să desfășoare activități pentru prima dată în unul sau mai multe state membre pe baza libertății de a presta servicii informează în prealabil autoritățile competente ale statului membru de origine, indicând natura angajamentelor pe care își propune să le acopere.”

11 Cuprins în titlul IV, „Dispoziții privind dreptul de stabilire și libertatea de a presta servicii”, articolul 50 din Directiva 2002/83, intitulat „Impozitele pe prime”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere unei armonizări ulterioare, fiecare contract de asigurare se află exclusiv sub rezerva [a se citi «este supus exclusiv»] impozitelor indirecte și taxelor parafiscale privind primele de asigurare din statul membru al angajamentului [...]

(2) Legea care se aplică în cazul contractelor în conformitate cu articolul 32 nu afectează regimul fiscal aplicabil.

(3) Sub rezerva armonizării viitoare, statul membru aplică întreprinderilor de asigurare care acoperă angajamente situate pe teritoriul său propriile dispoziții de drept intern pentru măsuri de asigurare a colectării impozitelor indirecte și a taxelor parafiscale datorate în conformitate cu alineatul (1).”

Dreptul belgian

12 Articolul 173 din Codul privind diverse taxe și impozite (denumit în continuare „CDTD”) prevede:

„Operațiunile de asigurare sunt supuse unui impozit anual atunci când riscul este situat în Belgia.

Se consideră că riscul asigurat este situat în Belgia atunci când asiguratul are reședința obișnuită în Belgia sau, dacă asiguratul este o persoană juridică, atunci când unitatea acestei persoane juridice la care se referă contractul se află pe teritoriul belgian.

[...]

Prin «unitate» în sensul celui de al doilea paragraf se înțelege sediul principal al persoanei juridice și orice altă prezență permanentă a respectivei persoane juridice, indiferent de forma sa.”

13 Articolul 175/3 din CDTD prevede:

„Impozitul este redus la 1,10 % pentru operațiunile de asigurare de viață, chiar dacă acestea sunt legate de un fond de investiții, precum și pentru acordurile privind plata de rente viagere sau temporare atunci când sunt încheiate de persoane fizice.

Noțiunea «asigurare de viață» desemnează asigurările de persoane cu caracter forfetar, pentru care producerea evenimentului asigurat depinde exclusiv de durata vieții umane.”

14 Articolul 176/1 din CDTD prevede că impozitul exigibil este calculat pe baza valorii totale a primelor de asigurare, a contribuțiilor personale și a contribuțiilor angajatorului, majorate cu sarcinile care trebuie plătite sau suportate în cursul anului de impozitare, fie de către asigurați, fie de către afiliați și de angajatorii lor.

Litigiul principal și întrebările preliminare

15 RVS este o societate de asigurări olandeză care nu are în Belgia un sediu principal, o agenție, o sucursală, un reprezentant sau un birou. RVS a încheiat contracte de asigurare de viață cu o serie de persoane care, la data semnării contractului de asigurare, aveau reședința în Țările de Jos, dar care au emigrat ulterior în Belgia.

16 Un litigiu a intervenit între RVS, pe de o parte, și administrația fiscală belgiană, pe de altă parte, cu privire la aspectul dacă impozitul anual de 1,10 % aplicat operațiunilor de asigurare efectuate de persoanele fizice, instituit de la 1 ianuarie 2006, trebuie achitat și pentru contractele de asigurare de viață încheiate cu un asigurat stabilit în Țările de Jos care nu are o unitate în Belgia, în cazul în care, la data semnării contractului de asigurare, asiguratul avea reședința în Țările de Jos, dar a emigrat ulterior în Belgia.

17 După consultarea cu Belgische Staat, RVS a depus la 29 ianuarie 2009, „cu titlu provizoriu”,

o declara?ie corespunz?toare impozitului anual pe opera?iunile de asigurare pentru exerci?iile financiare 2006 ?i 2007, în care a indicat prime de asigurare care se ridicau la 801 178 de euro pentru anul 2006 ?i, respectiv, la 702 636 de euro pentru anul 2007. Administra?ia fiscal? belgian? i-a impus, a?adar, un impozit de 8 813 euro pentru exerci?iul 2006 ?i de 7 729 de euro pentru exerci?iul 2007, pe care RVS l-a achitat la 4 februarie 2009, tot cu titlu provizoriu.

18 Întrucât a apreciat c? nu trebuia s? achite respectiva tax?, RVS a introdus la administra?ia fiscal?, la 16 iunie 2009, cereri de rambursare, pe care aceasta le-a respins ca nefondate prin decizia din 1 septembrie 2009.

19 La 30 aprilie 2010, RVS a introdus o ac?iune împotriva acestei decizii din 1 septembrie 2009 la instan?a de trimitere.

20 În fa?a instan?ei men?ionate, p?r?ile din litigiul principal au opinii contrare referitor la interpretarea articolului 1 alineatul (1) litera (g) ?i a articolului 50 din Directiva 2002/83, în special în ceea ce prive?te aspectul dac? re?edin?a obi?nuit? a asiguratului trebuie s? fie determinat? la data asum?rii angajamentului sau la data pl??ii primei de asigurare.

21 În aceste condi?ii, rechtbank van eerste aanleg te Brussel a hot?rât s? suspende judecarea cauzei ?i s? adreseze Cur?ii urm?toarele întreb?ri preliminare:

„1) Articolul 50 din Directiva 2002/83 [...] trebuie interpretat în sensul c? se opune unei reglement?ri na?ionale precum cea de la articolele 173 ?i 175/3 din [CDTD], potrivit c?rora opera?iunile de asigurare (?i în special opera?iunile de asigur?ri de via?) sunt supuse unui impozit anual atunci când riscul este situat în Belgia, în special în cazul în care asiguratul are re?edin?a obi?nuit? în Belgia sau, dac? asiguratul este o persoan? juridic?, în cazul în care unitatea acestei persoane juridice la care se refer? contractul este situat? pe teritoriul belgian, f?r? a lua în considerare locul unde se afl? re?edin?a asiguratului la momentul încheierii contractului?

2) Principiile comunitare privind eliminarea tuturor obstacolelor din calea liberei circula?ii a persoanelor ?i a serviciilor între statele membre ale Comunit??ii, care rezult? din articolele 49 [TFUE] ?i 56 [TFUE], se opun unei reglement?ri precum cea de la articolele 173 ?i 175/3 din [CDTD], potrivit c?rora opera?iunile de asigurare (?i în special opera?iunile de asigur?ri de via?) sunt supuse unui impozit anual atunci când riscul este situat în Belgia, în special în cazul în care asiguratul are re?edin?a obi?nuit? în Belgia sau, dac? asiguratul este o persoan? juridic?, în cazul în care unitatea acestei persoane juridice la care se refer? contractul este situat? pe teritoriul belgian, f?r? a lua în considerare locul unde se afl? re?edin?a asiguratului la momentul încheierii contractului?”

Cu privire la întreb?rile preliminare

Cu privire la prima întrebare

22 Prin intermediul primei întreb?ri, instan?a de trimitere solicit?, în esen??, s? se stabileasc? dac? articolul 50 din Directiva 2002/83 trebuie interpretat în sensul c? se opune ca un stat membru s? perceap? un impozit indirect pe primele de asigurare de via? pl?tite de asigura?i persoane fizice care au re?edin?a obi?nuit? în acest stat membru atunci când contractele de asigurare în cauz? au fost încheiate în alt stat membru, în care asigura?ii respectivi aveau, la data încheierii contractelor, re?edin?a obi?nuit?.

23 Conform unei jurispruden?e constante, în vederea interpret?rii unei dispozi?ii de drept al Uniunii, trebuie s? se ?in? seama nu numai de formularea acesteia, ci ?i de contextul s?u ?i de obiectivele urm?rite de reglementarea din care face parte această dispozi?ie (a se vedea în

special Hotărârea din 17 noiembrie 1983, Merck, 292/82, Rec., p. 3781, punctul 12, Hotărârea din 14 iunie 2001, Kvaerner, C-191/99, Rec., p. I-4447, punctul 30, Hotărârea din 1 martie 2007, Schouten, C-34/05, Rep., p. I-1687, punctul 25, și Hotărârea din 19 iulie 2012, ebookers.com Deutschland, C-112/11, punctul 12).

24 Astfel cum reiese din considerentul (3) al Directivei 2002/83, aceasta a fost adoptată având în vedere necesitatea de a finaliza realizarea pieței interne a asigurărilor directe de viață, atât din punctul de vedere al libertății de stabilire, cât și din punctul de vedere al libertății de a presta servicii în statele membre, pentru a facilita acoperirea de către întreprinderile de asigurare cu sediul social în Uniune a angajamentelor luate în cadrul acesteia și pentru a permite asigurătorilor să aibă acces nu numai la întreprinderile stabilite în țările lor, ci și la întreprinderile care au sediul social în Uniune și sunt stabilite în alte state membre.

25 Întrucât impozitarea indirectă a operațiunilor de asigurare de viață nu a fost, până la ora actuală, obiectul unei armonizări la nivelul Uniunii, astfel cum se constată și în considerentul (55) al Directivei 2002/83, unele state membre nu supun operațiunile de asigurare niciunei forme de impozitare indirectă, în timp ce altele aplică impozite speciale și alte forme de contribuție, a căror structură și valoare variază considerabil.

26 Din același considerent rezultă că, prin adoptarea Directivei 2002/83, legiuitorul Uniunii a intenționat să evite ca diferențele existente să conducă la denaturări ale concurenței în domeniul serviciilor de asigurare între statele membre și a considerat, sub rezerva unei armonizări ulterioare, că aplicarea sistemelor de impozitare și a altor forme de contribuție prevăzute de statele membre în care sunt încheiate angajamentele ar putea remedia problema în cauză.

27 În consecință, articolul 50 din Directiva 2002/83, care figurează în titlul IV din aceasta, care cuprinde dispozițiile referitoare la dreptul de stabilire și la libera prestare a serviciilor, prevede la alineatul (1) că, fără a aduce atingere unei armonizări ulterioare, fiecare contract de asigurare este supus exclusiv impozitelor indirecte și taxelor parafiscale privind primele de asigurare din statul membru al angajamentului. Statul membru al angajamentului este definit, conform articolului 1 alineatul (1) litera (g) din această directivă, drept statul membru în care asiguratul are domiciliul obișnuit, atunci când este vorba despre un asigurat persoană fizică.

28 În această privință, RVS și guvernul eston arată, în esență, că articolul 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 coroborat cu articolul 1 alineatul (1) litera (g) din aceasta trebuie interpretat în sensul că statul membru al angajamentului este statul membru în care asiguratul are domiciliul obișnuit la data încheierii contractului de asigurare de viață și că, în urma mutării aceluși asigurat în alt stat membru, cu menținerea contractului său de asigurare, respectivul stat membru al angajamentului rămâne neschimbat. Acestea susțin astfel, în raport cu situația menționată, o interpretare a expresiei „stat membru al angajamentului” pe care o califică drept „static”.

29 În schimb, guvernele belgian și austriac, precum și Comisia Europeană apreciază că statul membru al angajamentului este stabilit la data plății primei de asigurare asupra căreia trebuie aplicată impozitarea. Aceste guverne și Comisia sunt în favoarea unei interpretări a expresiei menționate pe care o califică drept „dinamic”.

30 Mai întâi, trebuie arătat în această privință că articolul 1 alineatul (1) litera (g) din Directiva 2002/83, care conține definiția „statului membru al angajamentului” în sensul acestei directive, nu definește data în raport cu care trebuie să se stabilească reședința obișnuită a asiguratului și nu precizează nici dacă modificările de fapt intervenite în ceea ce privește reședința obișnuită a titularului unei polițe de asigurare pe durata contractului de asigurare de viață pot afecta definiția statului membru al angajamentului.

31 De asemenea, articolul 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 nu precizează că trebuie să se încheie seama de reînnoirea obișnuită a asiguratului la data încheierii contractului de asigurare și nici nu fixează o altă dată unică pertinentă în scopul de a stabili statul membru competent pentru a supune contractul de asigurare impozitelor indirecte și taxelor parafiscale pe întreaga durată a contractului respectiv, în pofida eventualei schimbări a reînnoirii obișnuite a asiguratului intervenite în cursul executării contractului de asigurare.

32 Astfel, analiza modului de redactare a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 coroborat cu articolul 1 alineatul (1) litera (g) din această directivă permite exclusiv să se constate că reînnoirea obișnuită a asiguratului constituie criteriul pertinent în scopul de a stabili statul membru competent pentru a supune contractul de asigurare impozitelor indirecte și taxelor parafiscale care grevează primele de asigurare.

33 Or, astfel cum arată în mod întemeiat Comisia, reînnoirea obișnuită a asiguratului este prin natura sa un criteriu care se poate modifica, în special în cursul executării unui contract pe termen lung, precum contractul de asigurare de viață.

34 În consecință, alegerea unui astfel de criteriu, precum și inexistența unei trimiteri la reînnoirea obișnuită a asiguratului la data încheierii contractului de asigurare sau la o altă dată unică pertinentă în textul articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 favorizează așadar numita interpretare „dinamică” a acestei dispoziții.

35 În ceea ce privește, în continuare, structura generală a Directivei 2002/83, trebuie să se constate, în primul rând, că din analiza articolului 50 alineatul (3) din această directivă reiese că statul membru competent pentru impozitare aplică dispozițiile naționale referitoare la măsurile destinate să asigure colectarea impozitelor indirecte și a taxelor în discuție. Această dispoziție nu permite însă să se determine modul în care este stabilit acest stat membru competent.

36 Astfel, contrar celor susținute de RVS, utilizarea, în anumite versiuni lingvistice ale dispoziției menționate, precum versiunile în limbile franceză și olandeză, a sintagmei „întreprinderi de asigurare care asumă angajamente situate pe teritoriul său” pentru a desemna întreprinderile cărora statul membru competent le aplică respectivele măsuri nu permite să se concluzioneze că competența fiscală este stabilită la data semnării contractului de asigurare.

37 Pe lângă împrejurarea că formularea utilizată în respectivele versiuni poate fi supusă unor interpretări diferite, întrucât poate desemna atât semnarea contractului de asigurare, cât și locul unde se situează angajamentele, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 40 din concluzii, alte versiuni lingvistice, precum versiunea în limba engleză, contrazic interpretarea propusă de RVS. Astfel, această versiune, în care sunt desemnate în mod clar întreprinderi care acoperă angajamente situate într-un anumit stat membru, nu conține nicio trimitere la încheierea sau la semnarea contractului de asigurare.

38 În al doilea rând, în ceea ce privește articolul 32 alineatul (1) din Directiva 2002/83, invocat de RVS și de guvernul eston, care prevede că legislația aplicabilă contractelor privind activitățile menționate în această directivă este legislația statului membru al angajamentului, trebuie să se constate că, deși este efectiv posibil ca dispoziția menționată să fie interpretată în sensul că dreptul aplicabil nu poate fi schimbat în cazul în care asiguratul își deplasează reînnoirea obișnuită, această împrejurare nu înseamnă că o astfel de interpretare trebuie reținută și pentru interpretarea articolului 50 alineatul (1) din directiva amintită.

39 Pe de o parte, după cum s-a arătat la punctul 30 din prezenta hotărâre, definiția „statului membru al angajamentului”, astfel cum este furnizată la articolul 1 alineatul (1) litera (g) din

Directiva 2002/83, nu precizează data adecvată la care trebuie să se stabilească reședința obișnuită a asiguratului. În consecință, după cum a subliniat avocatul general la punctul 43 din concluzii, întrucât data pertinentă nu face parte din definiția expresiei „stat membru al angajamentului”, această expresie poate fi definită diferit în funcție de dispoziția în care este utilizată.

40 Pe de altă parte, articolul 50 alineatul (2) din Directiva 2002/83 prevede că legea care se aplică în conformitate cu articolul 32 din această directivă nu afectează regimul fiscal aplicabil, ceea ce demonstrează, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 45 din concluzii, independența legislației și a regimului fiscal aplicabil.

41 În al treilea rând, guvernul eston arată că articolul 41 din Directiva 2002/83, care prevede că orice întreprindere de asigurare care intenționează să desfășoare activități pentru prima dată în unul sau mai multe state membre în cadrul libertății de a presta servicii informează în prealabil autoritățile de control ale statului membru de origine, indicând natura riscurilor și a angajamentelor pe care își propune să le acopere, se opune a se numească interpretări „dinamice” a expresiei „stat membru al angajamentului”. Astfel, dacă stabilirea reședinței obișnuite a asiguratului ar trebui să se facă pe baza datei primei de asigurare, ar putea apărea o situație în care întreprinderea de asigurare și-ar desfășura activitatea, fără a fi conștient de acest fapt și fără să fi informat autoritățile de control, în alt stat membru decât statul membru de origine în cadrul liberei prestări a serviciilor.

42 Trebuie arătat în această privință că, într-o situație precum cea în discuție în litigiul principal, împrejurarea că reședința obișnuită a asiguratului este deplasată în alt stat membru decât cel în care este stabilită întreprinderea de asigurare cu care a fost încheiat contractul de asigurare de viață poate determina ca acea situație să intre sub incidența dispozițiilor referitoare la libera prestare a serviciilor, independent de regimul fiscal aplicabil contractului în discuție. Astfel, pentru a putea invoca dispozițiile Tratatului FUE privind libera prestare a serviciilor, este suficient ca serviciile să fie prestate unor resortisanți ai unui stat membru pe teritoriul altui stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea din 28 octombrie 1999, Vestergaard, C-55/98, Rec., p. I-7641, punctul 18).

43 Directiva 2002/83 prevede de asemenea, la articolul 1 alineatul (1) litera (h), că statul membru al prestării de servicii este definit drept statul membru al angajamentului, în cazul în care angajamentul este acoperit de o întreprindere de asigurare sau de o sucursală situată în alt stat membru. Din considerentul (13) al acestei directive reiese că, din motive practice, prestarea de servicii este definită luând în considerare, pe de o parte, locul de stabilire al întreprinderii de asigurare și, pe de altă parte, locul angajamentului.

44 Răspunsul la întrebarea în ce măsură obligațiile rezultate din articolul 41 din Directiva 2002/83 se aplică unei întreprinderi de asigurare care se află într-un raport contractual cu un asigurat a cărui reședință obișnuită se află în alt stat membru decât cel în care este stabilită această întreprindere, ca urmare a schimbării respectivei reședințe de către asigurat pe durata contractului, reiese din interpretarea articolului 41 coroborat cu dispozițiile invocate la punctul anterior, dar nu are nicio incidență asupra stabilirii statului membru competent să efectueze o impozitare în sensul articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83.

45 În al patrulea rând, trebuie să se constate că împrejurarea că titularul poliței de asigurare trebuie să fie informat, în conformitate cu anexa III punctul A la Directiva 2002/83, la care face trimitere articolul 36 alineatul (1) din această directivă, cu privire la regimul fiscal aplicabil tipului de poliță înainte de încheierea contractului de asigurare, dar nu trebuie să fie informat cu privire la acest regim pe durata contractului de asigurare, astfel cum rezultă din anexa III punctul B la Directiva 2002/83, la care face trimitere articolul 36 alineatul (2) din această directivă, nu

înseamnă că a-a-numita interpretare „dinamică” a articolului 50 alineatul (1) din directiva menționată nu poate fi reținută.

46 Astfel, este cert că, în lipsa unei armonizări la nivelul Uniunii, un stat membru poate în orice moment să introducă sau să abroghe o impozitare indirectă a operațiunilor de asigurare sau să le modifice rata sau baza de impozitare. Or, articolul 36 alineatul (2) din Directiva 2002/83 și anexa III punctul B la aceasta nu prevăd nici informarea asiguratului în cazul unei astfel de modificări intervenite în cadrul regimului fiscal al aceluiași stat. În consecință, chiar prin efectuarea a-a-numitei interpretări „statice” a articolului 50 alineatul (1) din directiva menționată, asiguratul se poate afla într-o situație în care regimul fiscal aplicabil inițial contractului de asigurare ar fi în esență modificat, fără ca întreprinderea de asigurare să fie obligată să îi comunice astfel de modificări.

47 În consecință, se impune să se constate că modul de redactare a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83, precum și interpretarea sa în coroborare cu alte dispoziții din această directivă permit atât o interpretare, cât și pe cealaltă a dispoziției menționate și că trebuie să se stabilească sfera de aplicare a acesteia, având în vedere în principal obiectivele urmărite de dispoziția respectivă, precum și de Directiva 2002/83 în ansamblul său.

48 Întrucât prevede că orice contract de asigurare este supus exclusiv impozitelor indirecte și taxelor parafiscale care grevează primele de asigurare din statul membru al angajamentului, articolul 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 are ca obiect să atribuie unui singur stat membru competența de a impozita primele de asigurare de viață pentru a elimina astfel dubla impunere în ceea ce privește astfel de prime.

49 Deși din jurisprudența Curții reiese că o asemenea atribuire de competență trebuie să se întemeieze, în măsura posibilului, pe un criteriu material și obiectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea Kvaerner, citată anterior, punctul 52), nimic nu indică faptul că atribuirea de competență efectuată potrivit acestui criteriu trebuie să rămână neschimbată pe întreaga durată a contractului.

50 Potrivit criteriului ales în Directiva 2002/83, competența unui stat membru de a percepe impozitele indirecte și taxele parafiscale care grevează primele de asigurare depinde de existența unei legături între teritoriul acestui stat membru și asigurat, constituit de reședința obișnuită a acestuia din urmă.

51 A-a-numita interpretare „statică” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 ar avea consecința de a privilegia o legătură care a existat la data semnării contractului de asigurare în detrimentul unei legături actuale existente la data plății primelor de asigurare.

52 Or, astfel cum arată atât RVS, cât și guvernul belgian, atunci când este vorba despre impozite indirecte care grevează primele de asigurare, faptul generator al impozitării nu este încheierea contractului de asigurare, ci plata primelor de asigurare.

53 Rezultă că statul membru competent pentru a impozita primele de asigurare ar trebui să fie statul membru cu teritoriul căruia asiguratul prezintă o legătură la data plății acestor prime sub forma unei reședințe obișnuite și că trebuie reținută a-a-numita interpretare „dinamică” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83.

54 Această constatare nu este repusă în discuție de necesitatea de a stabili la fiecare plată a unei prime de asigurare reședința obișnuită a asiguratului.

55 Astfel, chiar în cazul unei interpretări contrare, potrivit căreia reședința obișnuită a

asiguratului este stabilit? o singur? dat?, la data semn?rii contractului de asigurare, dup? fiecare schimbare a statului membru al re?edin?ei obi?nuite a asiguratului ar trebui s? se stabileasc?, la data pl???ii primei de asigurare, care era re?edin?a obi?nuit? a acestuia la data încheierii contractului de asigurare.

56 Or, în ceea ce prive?te contractele de lung? durat?, astfel cum sunt adesea contractele de asigurare de via??, a aduce probe referitoare la re?edin?a obi?nuit? a asiguratului la data încheierii contractului de asigurare se poate dovedi mai dificil decât a furniza probe referitoare la situa?ia actual? a acestui asigurat.

57 Articolul 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 trebuie analizat ?i în lumina obiectivului s?u care const? în a evita ca diferen?ele existente între regimurile fiscale în vigoare în diferitele state membre s? conduc? la denatur?ri ale concuren?ei în domeniul serviciilor de asigurare între statele membre.

58 Prin raportarea competen?ei de a impozita primele de asigurare la re?edin?a obi?nuit? a asiguratului, Directiva 2002/83 urm?re?te s? garanteze c? oferta de contracte de asigurare de via?? accesibil? unui asigurat este supus? aceluia?i regim fiscal indiferent de statul membru în care este stabilit? întreprinderea de asigurare ?i c?, în consecin??, alegerea prestatorului de servicii de asigurare de via?? nu este influen?at? de considerente legate de impozitarea acestor prime. Întreprinderile de asigurare nu sunt astfel avantajate sau dezavantajate de o fiscalitate mai mult sau mai pu?in favorabil? în statul lor membru de origine ?i pot participa la concuren?? pe picior de egalitate cu întreprinderile de asigurare stabilite în statul membru al re?edin?ei obi?nuite a asiguratului.

59 Or, numai a?a-numita interpretare „dinamic?” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 permite s? se asigure o astfel de egalitate ?i s? se previn? denatur?rile concuren?ei garantând c? acela?i regim fiscal este aplicat unui contract în curs ?i unui eventual nou contract.

60 Astfel cum a subliniat avocatul general la punctele 67 ?i 70 din concluzii, de?i are o natur? mai limitat? decât concuren?a dintre ofertele de noi contracte de asigurare, exist? o concuren?? între contractele de asigurare în curs ?i cele poten?ial încheiate cu o alt? întreprindere de asigurare care au drept miz? schimbarea de c?tre asigurat a întreprinderii de asigurare. Posibilitatea de a men?ine, dup? schimbarea statului membru al re?edin?ei obi?nuite, beneficiul regimului aplicabil în statul membru în care asiguratul avea re?edin?a obi?nuit? la data încheierii contractului de asigurare, mai avantajos decât cel în vigoare în statul membru în care se afl? noua sa re?edin?? obi?nuit?, poate descuraja asiguratul s? î?i schimbe întreprinderea de asigurare. Or, în cazul unei a?a-numite interpret?ri „dinamice” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83, o astfel de descurajare legat? de considerente fiscale nu are loc.

61 În consecin??, obiectivele urm?rite de articolul 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 permit s? se ?in? seama de schimbarea re?edin?ei obi?nuite a titularului poli?ei de asigurare.

62 Trebuie s? se verifice de asemenea dac? o asemenea interpretare este compatibil? cu obiectivul general al Directivei 2002/83. Astfel cum s-a amintit la punctul 24 din prezenta hot?râre, directiva vizeaz? realizarea pie?ei interne în sectorul asigur?rilor directe de via?? atât din punctul de vedere al libert??ii de stabilire, cât ?i din punctul de vedere al libert??ii de a presta servicii în statele membre, pentru a facilita acoperirea de c?tre întreprinderile de asigurare cu sediul social în Uniune a angajamentelor luate în cadrul acesteia ?i pentru a permite asigura?ilor s? aib? acces nu numai la întreprinderile stabilite în ??rile lor, ci ?i la întreprinderile care au sediul social în Uniune ?i sunt stabilite în alte state membre.

63 Întrucât problema a?a-numitei interpret?ri „statice” sau „dinamice” a articolului 50 alineatul

(1) din Directiva 2002/83 apare atunci când statul membru al reședinței obișnuite a asiguratului la data semnării contractului diferă de statul membru al reședinței obișnuite la data plății primei de asigurare, iar întreprinderea de asigurare se află sau s-a aflat anterior în alt stat membru decât cel al reședinței obișnuite a asiguratului, trebuie să se examineze interpretarea acestei dispoziții din perspectiva liberei prestări a serviciilor.

64 În această privință, trebuie, desigur, admis că modificarea regimului fiscal aplicabil contractului de asigurare ca urmare a stabilirii de către asigurat a reședinței sale obișnuite în alt stat membru decât cel în care este stabilită întreprinderea de asigurare cu care a fost încheiat acest contract implică o obligație suplimentară pentru întreprinderea de asigurare, întrucât aceasta trebuie să își însușească și să aplice norme fiscale diferite, deși poate să nu fi ales să furnizeze servicii de asigurare în statul membru respectiv.

65 Trebuie însă amintit, astfel cum s-a arătat la punctul 46 din prezenta hotărâre, că, în lipsa unei armonizări la nivelul Uniunii, un stat membru poate în orice moment să introducă sau să abroge o impozitare indirectă a operațiunilor de asigurare sau să le modifice rata sau baza de impozitare. Prin urmare, chiar prin efectuarea unei așa-numite interpretări „statice” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83, întreprinderile de asigurare se pot afla într-o situație în care, fără ca statul membru competent să impoziteze primele de asigurare să se modifice, noi norme fiscale sunt aplicabile primelor de asigurare percepute de întreprinderile respective.

66 În ceea ce privește argumentul invocat de RVS și de guvernul eston cu privire la cheltuielile suplimentare și la dificultățile administrative generate de necesitatea de a se informa cu privire la statul membru al reședinței obișnuite a asiguratului pe întreaga durată a contractului de asigurare, precum și cu privire la regimul fiscal în vigoare în acest stat membru, se impune să se arate, pe de o parte, că informarea de către asigurat a asiguratorului său în cazul mutării este în mod normal prevăzută sau, în orice caz, poate fi prevăzută prin contract. Pe de altă parte, obligația de a se informa cu privire la legislația în vigoare este impusă atât în cadrul așa-numitei interpretări „statice” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83, cât și în cadrul așa-numitei interpretări „dinamice” a acestei dispoziții. În plus, în situații în care prestația de asigurare este efectuată în cadrul liberei prestări a serviciilor, iar atât întreprinderea de asigurare, cât și asiguratul au părăsit statul membru al prestării de servicii, așa-numita interpretare „statică” a dispoziției menționate poate obliga o întreprindere de asigurare să se informeze cu privire la regimul fiscal al unui stat membru cu care nici aceasta, nici asiguratul nu mai prezintă nicio legătură.

67 În ceea ce privește riscul rezilierii contractului de asigurare în cazul mutării asiguratului în alt stat membru decât cel în care se afla reședința sa obișnuită la data încheierii contractului, invocat de guvernul eston, presupunând că un astfel de risc există, acesta nu rezultă în mod direct din așa-numita interpretare „dinamică” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83, ci dintr-o acțiune viitoare și ipotetică a întreprinderii de asigurare și, în consecință, trebuie considerat prea aleatoriu și indirect pentru a influența interpretarea acestei dispoziții.

68 Prin urmare, trebuie să se concluzioneze că așa-numita interpretare „dinamică” a articolului 50 alineatul (1) din Directiva 2002/83 permite să se atingă mai bine obiectivele de prevenire a dublei impuneri și a denaturărilor concurenței, fiind totodată compatibilă cu obiectivul general al acestei directive care constă în realizarea pieței interne în sectorul asiguratorilor de viață, în special din perspectiva liberei prestări a serviciilor.

69 Având în vedere toate cele de mai sus, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 50 din Directiva 2002/83 trebuie interpretat în sensul că nu se opune ca un stat membru să perceapă un impozit indirect pe primele de asigurare de viață plătite de asigurați persoane fizice care au reședința obișnuită în acest stat membru atunci când contractele de asigurare în cauză au fost încheiate în alt stat membru, în care respectivii asigurați aveau, la data încheierii

contractului, re?edin?a obi?nuit?.

Cu privire la a doua întrebare

70 ?inând seama de r?spunsul dat la prima întrebare, nu mai este necesar s? se r?spund? la a doua întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecat?

71 Întrucât, în privin?a p?r?ilor din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instan?a de trimitere, este de competen?a acesteia s? se pronun?e cu privire la cheltuielile de judecat?. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observa?ii Cur?ii, altele decât cele ale p?r?ilor men?ionate, nu pot face obiectul unei ramburs?ri.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declar?:

Articolul 50 din Directiva 2002/83/CE a Parlamentului European ?i a Consiliului din 5 noiembrie 2002 privind asigurarea de via?? trebuie interpretat în sensul c? nu se opune ca un stat membru s? perceap? un impozit indirect pe primele de asigurare de via?? pl?tite de asigura?i persoane fizice care au re?edin?a obi?nuit? în acest stat membru atunci când contractele de asigurare în cauz? au fost încheiate în alt stat membru, în care respectivii asigura?i aveau, la data încheierii contractului, re?edin?a obi?nuit?.

Semn?turi

* Limba de procedur?: olandeza.